

Toespraak Cees van der Laan, hoofdredacteur Trouw bij Dodenherdenking Gein3Dorp 4 mei 2022

Ik zou hier graag een fijne, waardige toespraak hebben gehouden, in het kader van dodenherdenking, met citaten van bekende schrijvers als Hannah Arendt, Judith Herzberg, haar vader Abel en vele anderen. Een toespraak met verwijzingen naar intellectuelen om deze toespraak ook op een intellectueel niveau te brengen. Om u een boodschap mee te geven richting de dodenherdenking van dit jaar, die zometeen begint.

MAAR, EIGENLIJK BEN IK KWAAD. HARTSTIKKE KWAAD.

Toen ik in de afgelopen dagen aan het nadenken was over deze toespraak, maar ook over een hoofdredactioneel commentaar voor dodenherdenking, werd ik kwader en kwader. En dat overkomt mij niet zo vaak. Ik ben zelden kwaad.

Het begon eigenlijk in dit weekeinde. Emine Ugur, een columniste van Trouw, schreef in haar column hoe we extremistische uitingen van onder andere Wilders normaal zijn gaan vinden. Ze verwees daarbij naar Dominique van der Heijden, chef politiek van de NOS, die het opnam voor Wilders omdat een tweet van hem was verwijderd door Twitter. Ze kende de inhoud niet, maar toch schreef ze 'dat dit toch echt niet kan'. Ugur meende dat extreem rechts de Nederlandse journalistiek in een wurggreep heeft, omdat de journalistiek bang is om als links of als partijdig bestempeld te worden. Zij kreeg karrevrachten twittermodder over zich heen.

Ik kan daar kwaad over worden.

Dat andere incident waren de uitspraken van de Russische minister van buitenlandse zaken Lavrov, die meende dat Hitler deels joods bloed had en dat Joden zelf de grootste antisemieten konden zijn. Dus de genocide van de Tweede Wereldoorlog was door Joden zelf veroorzaakt en uitgevoerd. Daar kwam het zo'n beetje op neer, de omkering van de werkelijkheid die als nieuwe, bittere realiteit wordt opgediend. Een minister van een land dat op 28 februari een ander soeverein land is binnengevallen. Die moordt, verkracht en plundert. Fascistisch woordgebruik, geïnspireerd door het bruine gedachtegoed van Hitler,

overgenomen door een Russische leider. Ooit waren Russen net als Joden in de ogen van Nazi's 'untermenschen', die je kon vermoorden, uithongeren of aan hun lot overlaten. Nu zijn de Oekraïners mensen die ontdaan moeten worden van hun identiteit en cultuur, die gerussificeerd moeten worden.

DAAR WERD IK KWAAD OVER.

En hoewel ik ook vind dat de dodenherdenking moet gaan over de doden van toen, de helden van toen, kan ik het nu niet uit elkaar krijgen. Juist omdat de werkelijkheid van toen nu een nieuwe realiteit heeft gekregen. Het extremisme van de Tweede Wereldoorlog heeft een nieuwe gedaante gekregen.

Daarom hangt onmiskenbaar boven deze dodenherdenking de schaduw van de oorlog in Oekraïne.

DAAR BEN IK KWAAD OVER

Wie had gedacht dat 77 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog Europeanen weer tussen hoop en vrees leven, dat de Russische invasie kan uitlopen op een grootschalige Europese oorlog of wellicht een wereldoorlog en dat zelfs de inzet van kernwapens niet uitgesloten is? De hoofdverantwoordelijke voor deze oorlog, de Russische president Vladimir Poetin, droomt van 'denazificatie' van het Oekraïense leiderschap en het 'russificeren van Oekraïne of een groot deel daarvan. Holocaust-expert Debórah Dwork, van het Amerikaanse Strassler Center for Holocaust and Genocide Studies, zei gisteren in [Trouw](#) dat Poetin zich schuldig maakt aan 'genocidale retoriek'. "Het is voor mij duidelijk dat de retoriek van Poetin wijst op een bewuste vernietiging van het onafhankelijke land Oekraïne en zijn cultuur. Dag na dag zagen we belegeringen, moordpartijen en aanvallen op burgerdoelwitten. Dat past binnen de definitie van genocide."

Het is zonder meer afschuwelijk te moeten vaststellen dat zovelen 77 jaar lang hebben gedroomd, gewenst of gedacht dat het nooit meer zou plaatsvinden. "*Nie wieder*", zeiden we, maar nu gebeurt het toch weer op grote schaal in een naburig Europees land.

EN DAAR BEN IK KWAAD OVER

Trouw is, zoals u waarschijnlijk weet, ooit begonnen als verzetskrant tegen de Duitse bezetter. De krant zette zich in de voor de geestelijke vrijheid van iedereen en respect voor de beginselen van de rechtsstaat.

Voor die strijd hebben, voor zover we konden nagaan 196 mensen hun leven gegeven. Een afschuwelijk hoog aantal. Vandaag werden zes mensen aan die lijst toegevoegd: Willem Jelle Berg, Jan Kip, Anthonie Petrus Riebel Hendrik Ridder, Klaas Ritzema, Rentje Ritzema en Annie Koetsier. Dit blijkt uit nieuw archiefonderzoek van historicus Peter Bak. Wat Annie Koetsier betreft komt er gelukkig meer aandacht voor vrouwen in het verzet. Daar is in de afgelopen decennia te weinig aandacht voor geweest.

Voor die geestelijke vrijheid kom ik weer terug bij Emine Ugur. Rechtsextremisme is wellicht nog geen fascisme maar het komt er wel dicht in de buurt. Dit extremisme is langzaam de samenleving ingesijpeld, ons parlement in. Er worden nu dingen gezegd en voorgesteld die vorige eeuw voor onmogelijk werden gehouden: zoals minder, minder en minder Marokkanen, de bruine boreale cultuur van Baudet. Of de kopvoddentax. Inmiddels zijn er zoveel extreme uitspraken gedaan dat we er bijna immuun voor zijn geworden.

De enige reden die ik kan bedenken dat Emine zoveel drek over zich krijgt heen gestort is haar hoofddoek, of zoals op twitter vaak wordt gezegd kopvod. Het ooit zo tolerante land is gaandeweg de weg ingeslagen van intolerantie. En dan heb ik de toeslagenaffaire als voorbeeld van institutioneel racisme nog niet genoemd.

Dat mag nooit gebeuren en daarvoor zal de krant zich inzetten of zonodig verzetten. Als beschermer van de parlementaire democratie, zoals we dat in onze statuten hebben vastgelegd, en om die reden heeft de krant al een keer de vraag gesteld of de PVV vanwege het discriminatoire en racistische karakter van het verkiezingsprogramma niet verboden moest worden, want in strijd met artikel 1 van de Grondwet.

Toch gaat het hier nu en op deze plek om het herdenken van de doden.

Vergeeft u mij mijn kwaadheid.

Om die doden te herdenken noem ik tot slot de mensen die zijn gevallen voor onder andere het maken en verspreiden van Trouw en van wie hier straatnamen zijn vernoemd:

Siebrén van de Baan, verspreider van Trouw en andere illegale zaken. Kantoorbediende en koster. Geboren 28 september 1894, vermoord op 13 september 1944.

Jacob Krüse, kantoorbediende, belangrijk verzetsman in Amsterdam en verspreider van de krant. Geboren op 7 juli 1905, overleden op 9 oktober 1944 in kamp Sachsenhausen.

Helena Kuipers-Rietberg, tante Riek, één van de organisatoren van de Landelijke Onderduik, moeder van alle onderduikers. Geboren op 26 mei 1893, overleden op 28 december 1944 kamp Ravensbrück.

Jan Nauta, geboren op 3 mei 1917, geëxecuteerd op 9 augustus 1944, als één van de 23 van Trouw die die dag werden vermoord.. Hielp onderduikers en verspreidde Trouw.

Hendrik Veldhuis, geboren op 7 februari 1922, overleden op 20 juni 1944 in kamp Vught als gevolg van een dodelijk schot in de rug. Een van de eerste mensen die een drukpers regelde om Trouw te drukken.

Vijf mensen die in de kracht van hun leven zijn omgekomen. Deze mensen staan voor mij symbool voor vele anderen die in het verzet hebben gezeten, die hier ook een straatnaam hebben gekregen en de velen die onbekend zijn gebleven. Zij stierven voor illegaal werk, voor een krant, voor de vrijheid voor ons allemaal. Zij verhieven hun stem tegen de bezetter en waren bereid hun leven daarvoor op te offeren.

Ik dank u voor uw aandacht.